

Jerzy Jaskiernia¹

Estetyka, stabilność i funkcjonalność jako przesłanki w procesie tworzenia i zmian w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Słowa kluczowe: tworzenie konstytucji, estetyka, funkcjonalność, stabilność, przesłanki zmian

Keywords: creating a constitution, aesthetics, functionality, stability, premises for changes

Streszczenie

Autor poddał analizie przesłanki, które uzasadniałyby zmiany w konstytucji. W centrum zainteresowania znalazły się takie przesłanki, jak: estetyka, stabilność i funkcjonalność. W oparciu o doświadczenia praktyki ustrojowej Polski po 2015 r. autor stwierdził, że dążenie do estetyki konstytucji, w postaci jej zwięzłości i generalnego charakteru norm, nie przestaje być aktualne, ale nie może mieć ono charakteru przesądzającej przesłanki. Znacznie bardziej istotne jest dążenie do precyzji norm, by zapewnić funkcjonalność konstytucji jako głównego stabilizatora ustrojowego. Doświadczenia te uczą, że nie można domniemywać stosowania konstytucji w dobrej wierze, a wszystkie jej istotne postanowienia ustrojowe powinny być poddane testowi, na ile mogą być przedmiotem interpretacji w złej wierze, m.in. poprzez tworzenie pola do obejścia konstytucji.

¹ ORCID ID: 0000-0001-9401-5999, profesor, Zakład Prawa Konstytucyjnego, Europejskiego i Międzynarodowego Publicznego, Wydział Prawa i Nauk Społecznych, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. E-mail: jerzyj@hot.pl.

Abstract**Aesthetics, Stability and Functionality as Premises in the Process of Creating and Changing the Constitution of the Republic of Poland**

The author analyzed the premises that would justify changes to the constitution. Prerequisites such as aesthetics, stability and functionality are at the center of attention. Based on the experience of the Polish political system after 2015, the author stated that the pursuit of the aesthetics of the constitution, in the form of its brevity and general character of the norms, is still relevant, but it cannot be a decisive premise. It is much more important to strive for the precision of norms in order to ensure the functionality of the constitution as the main stabilizer of the system. These experiences teach that the application of the constitution cannot be presumed in good faith, and all its essential provisions should be tested to the extent that they can be interpreted in bad faith, e.g. by creating a field for circumventing the constitution.

✱

I. Uwagi wprowadzające

Problematyka tworzenia konstytucji oraz dokonywania zmian w ustawie zasadniczej zajmuje istotne miejsce w doktrynie prawa konstytucyjnego². Stawiane jest pytanie: jakie przesłanki przesądzały o tworzeniu nowych konstytucji lub dokonywaniu w nich zmian³. Pytanie to nabiera aktualnego znaczenia w dobie kryzysu demokracji liberalnej i oddziaływania populizmu na zmiany proponowane w ustawach zasadniczych⁴.

W nauce prawa konstytucyjnego formułowane były na przestrzeni ostatnich lat różne propozycje dotyczące nowelizacji obowiązującej Konstytucji RP,

² T. Ginsburg, T.C. Halliday and G. Shaffer, *Constitution-making as transnational legal ordering*, [w:] *Constitution-making and Transnational Legal Order*, red. G. Shaffer, T. Ginsburg, T.C. Holliday, Cambridge 2019, s. 8.

³ H. López Bofill, *Law, violence and constituent power: the law, politics and history of constitution making*, London–New York 2021, s. 56; *Constitutionalism under extreme conditions: law, emergency, exception*, red. R. Albert, Y. Roznai, Cham 2020.

⁴ Z. Körtvelyesi, *Continuity, discontinuity and constitution-making: a comparative account*, [w:] *The rise of populist nationalism: social resentments and capturing the constitution in Hungary*, red. M. Feischmidt, B. Majtényi, Budapest–New York 2019, s. 29.

a nawet uchwalenia nowej ustawy zasadniczej. Niewątpliwie ćwierć wieku, jakie upłynęło od wejścia w życie Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. sprzyja refleksji w tej dziedzinie. Kluczowe znaczenie w tym dialogu mają przesłanki, które uzasadniałyby ewentualne zmiany obowiązującej ustawy zasadniczej.

W niniejszym opracowaniu podjęta będzie próba określenia relacji, jakie występują pomiędzy trzema cechami konstytucji: jej estetyką, stabilnością i funkcjonalnością. Poddana zostanie weryfikacji hipoteza badawcza: zbytnie przywiązywanie uwagi do estetyki konstytucji, w obawie przed jej „przegadaniem” prowadzi do zmniejszenia precyzji konstytucji, a to oznacza w konsekwencji osłabienie jej funkcjonalności. Z kolei mankamenty w obszarze funkcjonalności konstytucji stają się uzasadnionym argumentem dla dokonywania w niej zmian i podważania stabilności konstytucji.

II. Estetyka konstytucji

Nie ulega wątpliwości, że estetyka konstytucji jest uzasadnioną przesłanką w procesie jej tworzenia. Wiąże się z tym oczekiwanie, by konstytucja była aktem generalnym, nie była nadmiernie szczegółowa, czy też – jak się to określa – nie była „przegadana”.

Konstytucja jest gatunkiem tekstu prawnego⁵. Prawo stanowione jest regulatorem postępowania człowieka⁶. Z perspektywy logiczno-językowej prawo to inaczej zespół wypowiedzi ujętych w języku specjalistycznym, częściowo odrębnym od języka ogólnego, charakterystycznym jako język prawny bądź język prawniczy – ten drugi jest szerszy zakresowo, traktowany jako metajęzyk względem pierwszego⁷. W wypowiedzi prawodawcy mogą występować normy, dyrektywy i optywy⁸.

⁵ E. Malinowska, *Konstytucja jako gatunek tekstu prawnego*, Opole 2012, s. 43 i n.

⁶ G. Rejman, *Prawo stanowione jako regulator postępowania człowieka*, [w:] *Prawo i ład społeczny. Integralnokulturowa analiza zagadnienia racjonalności. Artykuły i szkice*, red. J. Utrat-Milecki, Warszawa 2011, s. 92.

⁷ B.M. Ignatowicz, *O złożoności zjawiska prawnego i zaletach derywacyjnej wykładni prawa*, [w:] *Państwo prawa, parlamentaryzm, sądownictwo konstytucyjne. Pamięci Profesora Zdzisława Czeszejki-Sochackiego*, red. A. Jamróz, Białystok 2012, s. 121.

⁸ J. Niesiołowski, *Normy, dyrektywy, optywy jako wypowiedzi prawodawcy*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, nr 7, s. 397.

Na stosowanie konstytucji rzutuje jasność i komunikatywność użytego w niej języka. Przykładem konstytucji, która spełnia te parametry jest konstytucja kantonu Zurych z 2005 r.⁹ Wyróżniają ją następujące cechy: a) transparentna i logiczna struktura; b) ujęcie problematyki prawnej w formie klarownych artykułów; c) trafnie dobrane tytuły do poszczególnych artykułów; d) pełna rezygnacja z wewnętrznych i zewnętrznych odniesień; e) konsekwentne unikanie polisemii; f) komunikatywne formułowanie norm konstytucyjnych; g) konsekwentne stosowanie neutralnej struktury tematyczno-rematycznej zdań; h) eksplicitne określenie adresatów danej normy, tzn. komu przysługuje dane prawo, a kto jest zobowiązany do spełniania danego obowiązku¹⁰.

Z punktu widzenia struktury norm konstytucyjnych istotne znaczenie ma odróżnienie wszelkich norm konstytucyjnych, które można by określić jako „najwyższe hierarchiczne zasady (normy) systemu prawa” od „konstytucyjnych zasad prawa”, które odnosiłyby się tylko do norm konstytucyjnych ogólnie wyróżnionych spośród pozostałych i dla których zastępczo używać by można terminów „naczelne zasady konstytucji” czy „podstawowe zasady konstytucji”. Problemem jest jednak nieprecyzyjność czy enigmatyczność tych pojęć. Jest to tym bardziej kłopotliwe praktycznie, że z przyznaniem normie konstytucyjnej waloru zasady wiąże się w konstytucjonalistyce przyznanie jej szczególnej roli w procesie tworzenia i stanowienia prawa, a zwłaszcza w wykładni całego prawa, przede wszystkim konstytucji, a nawet dawania pierwszeństwa przed innymi normami konstytucji¹¹.

W kreowaniu tekstu konstytucyjnego powinno się unikać nadmiarowości językowej. Redundancja jest stanem komunikatu, który, będąc liczbowym przekroczeniem informacji lub jakościowym zbytkiem, staje się zaburzeniem w istniejącej potrzebie komunikacyjnej. Jest on zatem czymś więcej niż zaleca dana miara, np. zwielokrotnieniem lub czymś większym (np. wzmocnieniem, nasileniem) niż dopuszcza w określonym typie komunikacji wzorzec. Redundancja może być oceniana zarówno pozytywnie, jak i negatywnie. Z pozy-

⁹ Verfassung des Kantons Zürich vom 27. February 2005 (17. September 2018).

¹⁰ Ł. Iluk, J. Iluk, *Szwajcarski sposób na jasność i komunikatywność norm prawnych na przykładzie procedury redagowania konstytucji kanonu Zurych z 2005 r.*, „Państwo i Prawo” 2020, z. 3, s. 84.

¹¹ M. Zieliński, *Konstytucyjne zasady prawa*, [w:] *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzeciński, Warszawa 1997, s. 65.

tywnego punktu widzenia zjawisko to może wpływać na zwiększenie zrozumiałości czy precyzję przekazu. Z negatywnego punktu widzenia – zjawisko to może utrudniać zrozumienie tekstu konstytucyjnego¹².

Formułowany jest wymóg, żeby „konstytucja została napisana na średnim szczeblu abstrakcji. Z jednej bowiem strony, jeśli będzie nazbyt syntetyczna, to albo będzie wymagać częstych uzupełnień, albo stworzy zbyt szerokie możliwości interpretacyjne trybunałowi konstytucyjnemu. Z drugiej zaś, jeśli będzie nadmiernie kazuistyczna, to będzie musiała być często nowelizowana celem adaptacji do zmieniających się uwarunkowań społeczno-ekonomicznych”¹³.

Czynnikiem rzutującym na konstruowanie norm konstytucyjnych jest ich zróżnicowany charakter. Obejmują one bowiem: zasady prawa, chroniące szczególnie cenne wartości; reguły prawa; normy – postulaty, zwane też normami programowymi; klauzule generalne, których interpretowanie wymaga sięgania poza system prawa, a także normy opisujące historię i fakty z życia narodu¹⁴. Powstaje pytanie, czy dążenie do zwięzłości, będącej założonym elementem generalnego charakteru konstytucji, nie prowadzi do osłabienia jej precyzji w stopniu, który może prowadzić do zakłóceń w procesie jej stosowania? Gdyby doszło do zmian w Konstytucji RP, to z pewnością ustrojodawca powinien nawiązać do bogatego materiału, jakie przyniosło 25 lat stosowania Konstytucji RP.

III. Stabilność konstytucji

Stabilność konstytucji jest niewątpliwie wartością, która powinna być rozpatrywana w kontekście funkcji przypisywanych konstytucji jako ustawie zasadniczej¹⁵. Gdyby bowiem wniknąć w istotę funkcji konstytucji, to nawiązują one do wartości, jakie legły u podstaw ich wyodrębnienia. Jedną z tych wartości jest założenie stabilności konstytucji, a więc oczekiwanie, że będzie ona stanowiła trwały fundament systemu prawnego, przyczyniając się tym

¹² K. Stępniaak, *Nadmiarowość językowa w Konstytucji RP z 1997 roku*, „Przegląd Sejmowy” 2018, nr 5, s. 79–80.

¹³ R.M. Małajny, *Konstytucja*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne na tle porównawczym*, red. R.M. Małajny, Warszawa 2013, s. 139.

¹⁴ M. Granat, *Prawo konstytucyjne. Pytania i odpowiedzi*, wyd. 10, Warszawa 2021, s. 65–66.

¹⁵ J. Jaskiernia, *Kryteria oceny efektywności konstytucji jako ustawy zasadniczej*, [w:] *Granice efektywności prawa. Efektywność a zasady sprawiedliwości*, red. Łukasz J. Pikuła, t. II, Toruń 2016, s. 5.

samym do zapewnienia ładu ustrojowego opartego na podstawowych wartościach demokratycznych, do osiągnięcia pewności prawnej, a także do zagwarantowania ochrony praw i wolności obywatelskich¹⁶. Stabilność konstytucji jest jedną z ważnych przesłanek jej efektywności, gdyż sprzyja stabilności i efektywności rządów¹⁷. Zarazem stabilność konstytucji nie jest wartością bezwzględną. Mogą bowiem powstać okoliczności uzasadniające dokonanie zmian w konstytucji, a nawet uchwalenia nowej ustawy zasadniczej¹⁸.

Stabilność uznawana jest za immanentną cechę konstytucji jako ustawy zasadniczej, przy czym przekłada się ona „na trwałość przede wszystkim zasad podstawowych, na których opiera się akceptowana społecznie siatka aksjologiczna całego państwa”, a istotne jest, by konstytucja „gwarantowała ciągłość wyrażanych przez siebie norm, co jest innym (wyższym) wymogiem niż tylko stabilizacja treści przepisów”¹⁹.

Postanowienia konstytucji powinny być jednoznaczne i dostatecznie szczegółowe, zwłaszcza we fragmentach przeznaczonych do bezpośredniego stosowania. Posłużenie się natomiast zwiększoną ogólnością postanowień czy ich ramowością może nastąpić jedynie wtedy, gdy jest to niezbędne dla zachowania niezbędnej trwałości konstytucji²⁰.

IV. Funkcjonalność konstytucji

Przez funkcjonalność konstytucji rozumiemy tu taki stan rzeczy, w którym ustawa zasadnicza tworzy podstawy do bezkolizyjnego funkcjonowania systemu ustrojowego państwa, umożliwiała w oparciu o instytucje konstytucyjne

¹⁶ Por. *Ku Konstytucji stabilizującej Polskę*, red. A. Łopatka, Warszawa 1994.

¹⁷ M. Kruk, *Idea stabilności i efektywności rządów w Konstytucji RP z 1997 r.*, [w:] *Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, red. W. Czapliński, Warszawa 2006, s. 407.

¹⁸ J. Jaskiernia, *Przyczynowość i celowość jako kategorie racjonalizujące postulowanych zmian Konstytucji RP*, [w:] *„The Peculiarity of Man”. Fundamentalne kategorie ludzkiego poznania. Przyczyna – cel (I)*, 2016, nr 1, red. R. Stefański, s. 61.

¹⁹ M. Zubik, *Navigarre necesse est. Lex fundamentalis semper reformanda (Rzecz o niebanalności stabilności tekstu ustawy zasadniczej)*, [w:] *Problemy zmiany konstytucji*, red. R. Chruściak, Warszawa 2017, s. 235–236.

²⁰ A. Balaban, *Funkcje konstytucji*, [w:] *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzciniński, Warszawa 1997, s. 9.

rozwiązywanie konfliktów i napięć społecznych, tworzy przesłanki pokojowego transferu władzy po wyborach, chroni wolności i prawa obywatelskie, a także zawiera skuteczne mechanizmy przeciwdziałające obchodzeniu jej postanowień w praktyce ustrojowej.

Doświadczenia praktyki ustrojowej lat 2015–2021 przyniosły poważne dylematy związane z realizacją wartości w postaci funkcjonalności konstytucji. Postawiły bowiem na porządku dziennym problem, czy pewne zmiany ustrojowe, zwłaszcza w odniesieniu do Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i sądownictwa powszechnego nie mogą być zakwalifikowane jako próby zmiany ustroju państwa bez formalnej zmiany ustawy zasadniczej.

Istotne problemy pojawiły się w kontekście zasady domniemania konstytucyjności ustaw. Zasada ta ujawniła swój potencjał negatywny. Ustrojodawca nie przewidział bowiem sytuacji, że może dojść do uchwalenia ustawy ewidentnie niekonstytucyjnej, wkraczającej w materię zastrzeżone dla ustawy zasadniczej, która mimo to cieszy się domniemaniem konstytucyjności i wywołuje natychmiast po jej wejściu w życie skutki ustrojowe²¹. Powstał więc problem, czy ustawa oczywiście niekonstytucyjna objęta jest domniemaniem konstytucyjności. Przepis oczywiście niekonstytucyjny – jak wskazuje Monika Florczak-Wątor – nie posiada domniemania konstytucyjności w zakresie, w jakim niekonstytucyjność została stwierdzona przez TK lub może być stwierdzona na podstawie tego, co zostało stwierdzone przez Trybunał. Oczywiście niekonstytucyjności ustawy nie przesądza natomiast oczywiście niekonstytucyjność procedury jej uchwalenia, która jako taka nie została stwierdzona przez TK²². Wiele argumentów przemawia za tym, że ustrojodawcy zabrakło wystarczającej wyobraźni i, decydując się na bardzo ogólną konstrukcję konstytucyjną, pozostawił tu „martwe pole interpretacyjne”, które zostało wykorzystane sprzecznie z duchem konstytucji. *De lege fundamentalis ferenda* powinno się postulować wyeliminowanie tej luki konstytucyjnej, kreującej stan niepewności prawnej, a więc sprzecznej z zasadami demokratycznego państwa prawnego.

²¹ M. Gutowski, P. Kardas, *Domniemanie konstytucyjności a kompetencje sądów*, „Palestra” 2016, nr 5, s. 44.

²² M. Florczak-Wątor, *Domniemanie konstytucyjności ustawy oczywiście niekonstytucyjnej*, [w:] *Sądownictwo konstytucyjne. Teoria i praktyka*, cz. II, red. M. Granat, Warszawa 2019, s. 97–98.

Pojawił się problem, czy TK może orzekać tylko na podstawie Konstytucji, z pominięciem ustawy o TK²³. Problem ten nabrał, jak pokazała praktyka ustrojowa, istotnego znaczenia, stąd zasługuje na rozstrzygnięcie *expressis verbis* w ustawie zasadniczej.

Istotne zmiany nastąpiły też w trybie wyłaniania Krajowej Rady Sądownictwa²⁴. W miejsce systemu, gdzie o reprezentacji sędziów w KRS przesadzało samo środowisko sędziowskie, przyjęto model, że wyboru dokonuje Sejm większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, chyba, że Sejm nie dokona wyboru większością 3/5, wtedy stosowana jest większość bezwzględna²⁵. Dokonane zmiany spotkały się z negatywną oceną nauki prawa²⁶. Z punktu widzenia strategii pisania konstytucji na porządku dziennym stanął problem, czy kwestia ta nie powinna zostać *expressis verbis* uregulowana w konstytucji. Oparcie się bowiem na założeniu, że w sposób oczywisty będzie chodziło tu o wybór sędziów do KRS przez gremia sędziowskie okazał się iluzoryczny. Wydaje się to być dowodem dla poparcia tezy, że dbanie o żywotność konstytucji może otwierać pole do jej interpretacji sprzecznie z jej duchem.

Problemy ze stosowaniem Konstytucji RP po 2015 r. objęły też kwestię, czy prawo do wydawania Dziennika Ustaw daje premierowi uprawnienie do kontroli legalności wyroków Trybunału Konstytucyjnego przed ich ogłoszeniem²⁷. Wydawanie Dziennika Ustaw wydawało się, w toku prac konstytu-

²³ B. Banaszak, *Opinia prawna: czy Trybunał Konstytucyjny może orzekać tylko na podstawie przepisów konstytucji z pominięciem obowiązującej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym?*, „Przeгляд Sejmowy” 2016, nr 3, s. 79.

²⁴ K. Grajewski, *Zmiany statusu prawnego Krajowej Rady Sądownictwa*, [w:] *Współczesne problemy sądownictwa w Republice Czeskiej i w Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Z. Witkowski, J. Jirasek, K. Skotnicki, M. Serwaniec, Toruń 2017, s. 91 i n.; L. Garlicki, *Sądy po zmianach*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. 40, s. 581.

²⁵ P. Filipek, *The new National Council of Judiciary and its impact on the Supreme Court in the light of the principle of judicial independence*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2018, vol. 16.

²⁶ P. Mikuli, *W poszukiwaniu optymalnego modelu rady sądownictwa*, [w:] *Konstytucjonalizm polski. Refleksje z okazji 70-lecia urodzin i 45-lecia pracy naukowej Profesora Andrzeja Szmyta*, red. A. Gajda, K. Grajewski, A. Rytel-Warzocho, P. Uziębło, M.M. Wiszowaty, Gdańsk 2020, s. 1130 i cyt. lit.

²⁷ A. Szmyt, *Dispute over the publication of judgments of the Constitutional Tribunal in Poland in 2015–2018 (genesis, course, finale)*, [w:] *Development of Constitutional through constitutional justice; Landmark decisions and their impact on constitutional culture. XXth International Con-*

cyjnych, a wiązało się z kulturą prawną reprezentowaną przez twórców konstytucji, czynnością sensu stricto techniczną i nie uwzględniano scenariusza, że może się to stać przedmiotem sporów na linii: prezydent – rząd – Trybunał Konstytucyjny. Okazało się jednak, że istnieje tu pole „gry konstytucyjnej”, istotne z punktu widzenia funkcjonowania mechanizmów. Sytuacja, w której rząd może uczestniczyć w tej grze, np. spowalniając ogłoszenie orzeczeń TK czy rezerwując sobie prawo do ich oceny, tworzyłaby nową sytuacją politycnoustrojową, której nie zakładał ustrojodawca. W tym wypadku zwiódła więc ustrojodawcę wyobraźnia ustrojowa, ale na jego usprawiedliwienie można odnotować, że uprzednio zebrane doświadczenia ustrojowe nie sygnalizowały, że kwestia ta może prowadzić do istotnych sporów konstytucyjnych.

Powstał również problem, czy TL, zdominowany przez polityczną siłę rządzącą, może spełnić swą założoną ustrojową funkcję „hamowania ustawodawcy”. Logika funkcjonowania tego organu wiązała się bowiem z tym, że kadencje sędziów TK, wybieranych na 9 lat, powodują, że z reguły siły polityczne, które doprowadziły do ich wyboru, odchodzą od władzy, a w ten sposób zapewniona jest pewna równowaga polityczna w tym organie. Tworzy do gwarancję niezależności w stosunku do działań tych, którzy pozostają przy władzy. Praktyka ustrojowa pokazała, że założenie to może być zawodne. Tym razem jednak nie można zarzucić ustrojodawcy, że nie wykazał się należyłą wyobraźnią. Teoretycznie bowiem zastosowany w Konstytucji RP mechanizm powinien przynieść oczekiwaną równowagę polityczną w TK.

V. Uwagi końcowe

Doświadczenia praktyki ustrojowej po 2015 r. wydają się wskazywać, że jeśli *in statu nascendi* Konstytucji RP główna troska w tym zakresie dotyczyła tego, by ustawa zasadnicza była aktem generalnym, „nie była przegadana”, to sytuacja dominacji jednego ugrupowania na parlamentarnej scenie politycznej na porządku dziennym postawiła problem, że w licznych miejscach Konstytucji zabrakło jednoznacznego doprecyzowania konstrukcji prawnych w taki sposób, by stosowanie ustawy zasadniczej nie prowadziło do istotnych sporów

politycznych, osłabiających niewątpliwie funkcję prawną konstytucji. W praktyce okazało się bowiem, że ta formuła, zastosowana przy pisaniu Konstytucji RP, potwierdza się przy określonym, wysokim poziomie kultury prawnej i kultury politycznej jej odbiorców, a zwłaszcza przy założeniu, że wszystkie organy konstytucyjne będą działać zgodnie nie tylko z „literą”, ale też „duchem” konstytucji. Tylko wówczas to generalne, syntetyczne ujęcie przynosi oczekiwane rezultaty. Doświadczenia praktyki konstytucyjnej po 2015 r. pokazały, że to, co oceniane jest jako pozytyw konstytucji (generalność, syntetyczność) w warunkach konfliktu konstytucyjnego traci swoje walory i ujawnia stan niepewności konstytucyjnej, niebezpieczny dla pewności prawnej, która jest jednym z podstawowych założeń demokratycznego państwa prawnego. Można te doświadczenia potraktować jako incydent i przejść nad tym do porządku dziennego, ale można je uznać za istotny sygnał, zachęcający do modyfikacji spojrzenia na tryb budowania ustawy zasadniczej. Z dwóch scenariuszy: „konstytucja przegadana” i „konstytucja niewystarczająco precyzyjna, będąca zarzewiem konfliktów ustrojowych”, ten drugi wydaje się być groźniejszy²⁸.

Szereg sytuacji konfliktowych, jakie w tym okresie odnotowano, wiąże się z tym, że wykorzystano fakt, że konstytucja posługuje się sformułowaniami ogólnymi i w wielu sytuacjach nie precyzje szczegółowo rozwiązań instytucjonalnych. Ogólność niektórych rozwiązań konstytucyjnych wynikała z przyjętego na forum Komisji Konstytucyjnej ZN założenia, że określone pojęcia mają jednoznaczną konotację w doktrynie prawa konstytucyjnego i precyzyjne posługiwanie się nimi, jeśli konstytucja interpretowana jest w dobrej wierze, nie powinno napotykać na trudności. Z punktu widzenia teorii prawa konstytucyjnego powstaje w związku z tym istotny problem: jaki poziom szczegółowości uregulowań konstytucyjnych jest uzasadniony, by nie dochodziło do sytuacji konfliktowych? Czy ustrojodawca może poprzestać na generalnych ujęciach, wystarczających z punktu widzenia ich odczytania przez znawców prawa konstytucyjnego i mieszczących się w dominującej konstytucyjnej kulturze politycznej, czy też powinien zakładać, że stosowanie konstytucji może uwzględniać takie jej odczytanie, które unaoczni utrzymywanie się tu luk regulacyjnych, tworzących zarzewie sporów konstytucyjnych

²⁸ J. Jaskiernia, *Funkcje Konstytucji RP w dobie integracji europejskiej i radykalnych przemian politycznych*, Toruń 2020, s. 629.

m.in. w kwestii zakresu kompetencji organu państwowego i odpowiedzialności organu państwa za naruszenie konstytucji?

Dążenie do estetyki konstytucji, w postaci jej zwięzłości i generalnego charakteru norm, nie przestaje być aktualne, ale w świetle zgromadzonych doświadczeń ustrojowych nie może mieć ono charakteru przesądzającej przesłanki. Znacznie bardziej istotne jest bowiem dążenie do precyzji norm, by zapewnić funkcjonalność konstytucji jako głównego stabilizatora ustrojowego. Doświadczenia te uczą, że nie można domniemywać stosowania konstytucji w dobrej wierze, a wszystkie jej istotne postanowienia ustrojowe powinny być poddane testowi, na ile mogą być przedmiotem interpretacji w złej wierze, m.in. poprzez tworzenie pola do obejścia konstytucji. Wszędzie tam, gdzie taka sytuacja może mieć miejsce należałoby zaproponować instytucje i mechanizmy zapobiegające takim sytuacjom (np. w odniesieniu do trybu wyłaniania sędziów do Krajowej Rady Sądownictwa; terminu na dokonywanie przez Prezydenta czynności konstytucyjnych – np. odebrania przysięgi od członków Trybunału Konstytucyjnego wybranych przez Sejm; charakteru prawnego ogłaszania wyroków Trybunału Konstytucyjnego w Dzienniku Ustaw) – nawet wówczas, jeśli byłoby to kosztem estetyki konstytucji, a także oznaczało przyjęcie konstrukcji bardziej szczegółowych, niż to wynika z teorii poprawnego tworzenia ustawy zasadniczej. Nie ma bowiem racjonalnego uzasadnienia dla obniżenia poziomu precyzji prawa właśnie w kontekście prawa konstytucyjnego, gdzie waga powstających konfliktów, z punktu widzenia interesu społecznego, jest znacząco wyższa niż w innych dziedzinach prawa. Należy przy tym pamiętać, że powstawanie takich konfliktów nie sprzyja stabilności konstytucji, bowiem osłabia jej charakter prawny, a także podważa jej założoną rolę jako trwałego fundamentu ustrojowego w państwie.

Literatura

- Bałaaban A., *Funkcje konstytucji*, [w:] *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzciniński, Warszawa 1997.
- Banaszak B., *Opinia prawna: czy Trybunał Konstytucyjny może orzekać tylko na podstawie przepisów konstytucji z pominięciem obowiązującej ustawy o Trybunale Konstytucyjnym?*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 3.

- Constitutionalism under extreme conditions: law, emergency, exception*, red. R. Albert, Y. Roznai, Cham 2020.
- Filipek P., *The new National Council of Judiciary and its impact on the Supreme Court in the light of the principle of judicial independence*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2018, vol. 16.
- Florczak-Wątor M., *Domniemanie konstytucyjności ustawy oczywiście niekonstytucyjnej*, [w:] *Sądownictwo konstytucyjne. Teoria i praktyka*, cz. II, red. M. Granat, Warszawa 2019.
- Garlicki L., *Sądy po zmianach*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. 40.
- Ginsburg T., Halliday T.C., Shaffer G., *Constitution-making as transnational legal ordering*, [w:] *Constitution-making and Transnational Legal Order*, red. G. Shaffer, T. Ginsburg, T.C. Holliday, Cambridge 2019.
- Granat M., *Prawo konstytucyjne. Pytania i odpowiedzi*, wyd. 10, Warszawa 2021.
- Grajewski K., *Zmiany statusu prawnego Krajowej Rady Sądownictwa*, [w:] *Współczesne problemy sądownictwa w Republice Czeskiej i w Rzeczypospolitej Polskiej*, red. Z. Witkowski, J. Jirasek, K. Skotnicki, M. Serowaniec, Toruń 2017.
- Gutowski M., Kardas P., *Domniemanie konstytucyjności a kompetencje sądów*, „Palestra” 2016, nr 5.
- Ignatowicz B.M., *O złożoności zjawiska prawnego i zaletach derywacyjnej wykładni prawa*, [w:] *Państwo prawa, parlamentaryzm, sądownictwo konstytucyjne. Pamięci Profesora Zdzisława Czeszejki-Sochackiego*, red. A. Jamróż, Białystok 2012.
- Iluk Ł., Iluk J., *Szwajcarski sposób na jasność i komunikatywność norm prawnych na przykładzie procedury redagowania konstytucji kanonu Zurych z 2005 r.*, „Państwo i Prawo” 2020, z. 3.
- Jaskiernia J., *Funkcje Konstytucji RP w dobie integracji europejskiej i radykalnych przemian politycznych*, Toruń 2020.
- Jaskiernia J., *Kryteria oceny efektywności konstytucji jako ustawy zasadniczej*, [w:] *Granice efektywności prawa. Efektywność a zasady sprawiedliwości*, red. Łukasz J. Pikuła, tom II, Toruń 2016.
- Jaskiernia J., *Przyczynowość i celowość jako kategorie racjonalizujące postulowanych zmian Konstytucji RP*, [w:] *„The Peculiarity of Man”. Fundamentalne kategorie ludzkiego poznania. Przyczyna – cel (I)*, red. R. Stefański, 2016, nr 1.
- Körtvelyesi Z., *Continuity, discontinuity and constitution-making: a comparative account*, [w:] *The rise of populist nationalism: social resentments and capturing the constitution in Hungary*, red. M. Feischmidt, B. Majtényi, Budapest–New York 2019.
- Kruk M., *Idea stabilności i efektywności rządów w Konstytucji RP z 1997 r.*, [w:] *Prawo w XXI wieku. Księga pamiątkowa Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk*, red. W. Czapliński, Warszawa 2006.
- Ku Konstytucji stabilizującej Polskę*, red. A. Łopatka, Warszawa 1994.

- López Bofill H., *Law, violence and constituent power: the law, politics and history of constitution making*, London–New York 2021.
- Malinowska E., *Konstytucja jako gatunek tekstu prawnego*, Opole 2012.
- Małajny R.M., *Konstytucja*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne na tle porównawczym*, red. R.M. Małajny, Warszawa 2013.
- Mikuli P., *W poszukiwaniu optymalnego modelu rady sądownictwa*, [w:] *Konstytucjonalizm polski. Refleksje z okazji 70-lecia urodzin i 45-lecia pracy naukowej Profesora Andrzeja Szymyta*, red. A. Gajda, K. Grajewski, A. Rytel-Warzocho, P. Uziębło, M.M. Wiszowaty, Gdańsk 2020.
- Niesiołowski J., *Normy, dyrektywy, optatywy jako wypowiedzi prawodawcy*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, nr 7.
- Rejman G., *Prawo stanowione jako regulator postępowania człowieka*, [w:] *Prawo i ład społeczny. Integralnokulturowa analiza zagadnienia racjonalności. Artykuły i szkice*, red. J. Utrat-Milecki, Warszawa 2011.
- Stępnia K., *Nadmiarowość językowa w Konstytucji RP z 1997 roku*, „Przegląd Sejmowy” 2018, nr 5.
- Szmyt A., *Dispute over the publication of judgments of the Constitutional Tribunal in Poland in 2015–2018 (genesis, course, finale)*, [w:] *Development of Constitutional through constitutional justice; Landmark decisions and their impact on constitutional culture. XXth International Congress on European and Constitutional Law*, Gdańsk, 20–23 September 2018, red. R. Arnold, A. Rytel-Warzocho, A. Szmyt, Gdańsk 2019.
- Zieliński M., *Konstytucyjne zasady prawa*, [w:] *Charakter i struktura norm konstytucji*, red. J. Trzeciński, Warszawa 1997.
- Zubik M., *Navigarre necesse est. Lex fundamentalis semper reformanda (Rzecz o niebałnności stabilności tekstu ustawy zasadniczej)*, [w:] *Problemy zmiany konstytucji*, red. R. Chruściak, Warszawa 2017.